

Seksualiteitsbeleving bij (lang) gedetineerden

Ina Van Havere, Alfons Vansteenwegen

Instituut voor Familiale en Seksuologische Wetenschappen, Leuven

Samenvatting

In dit onderzoek werden 15 gedetineerden die reeds ervaring hadden met het ongestoord bezoek ondervraagd over hun seksualiteit. De resultaten tonen aan dat er nog steeds ambivalentie bestaat in de gevangenis wanneer het om seksualiteit gaat. Het ongestoord bezoek is wel geïmplementeerd, maar over de frequentie en de vormgeving ervan bestaat nog veel discussie.

Bij opsluiting in de gevangenis gaan de relationele en seksuele aspecten van het menselijk bestaan grotendeels verloren. De beroving van de seksuele relatie werd lange tijd aanvaard als een normaal gevolg van de detentie van de schuldige. Dat de onschuldige partner daar ook de gevolgen van droeg, kreeg minder aandacht. Anno 2003 is er in elke Belgische gevangenis mogelijkheid tot 'intiem bezoek', weliswaar verbonden aan een aantal voorwaarden en beperkingen. Concreet houdt het ongestoord bezoek in dat de gedetineerde die drie maand in de gevangenis verblijft en een affectieve en duurzame relatie van minstens zes maanden kan aantonen, recht heeft op een 'intiem bezoek' van twee uur met de partner in een aparte kamer, dit één à twee keer per maand.

In het literatuuronderzoek viel vooral de schaarsheid van goed materiaal op. 'Research on sex in prisons is controversial, often neglected, and fairly scarce in the field of criminal justice, because sex in prison is not a "clean", "easy" or "safe" topic. In fact, as the topic of sex in prison is introduced (...) it is identified as one of "the most troubling aspects of the prison experience"'. (Tewksbury & West, 2000, p368). De artikelen die toch handelen over 'seks binnen de gevangenis'; spitzen zich daarenboven vooral toe op de implementatie

van het ongestoorde of intieme bezoek, terwijl weinig auteurs specifiek over de beleving van de gedetineerden hebben geschreven.

Wat de relatie van de gedetineerde met de partner betreft, werden twee grote problemen aangewezen door verschillende auteurs. Volgens Goris (1998) krijgen negen mannen op tien de bons tijdens de gevangenisstraf. Verscheidene andere auteurs drukten door de jaren heen hun bekommernis uit over het feit dat door de opsluiting er een duidelijk gevaar bestaat voor (echt)scheiding (Swinnen, 1982; Carlson & Cervera, 1991). In de vakliteratuur geeft men verder ook aandacht aan gevoelens van jaloersheid, waarmee vele gedetineerden met partner te kampen hebben. Volgens Roman (1972) vormen gedetineerden die een vaste relatie hebben een aparte groep. Vooral het feit dat de mogelijkheden van 'controle' zo schaars zijn, maakt sommige gedetineerden zeer achterdochtig.

Het celibaatsregime in de gevangenis geeft ook aanleiding tot onderzoeken in verband met homoseksualiteit en masturbatiegedrag binnen de gevangenis. In verband met homoseksuele relaties vermelden Hopper (1977) en Wooden en Parker (1982) dat respectievelijk 50% en 65% van hun onderzoekspopulatie tijdens de detentieperiode seks hadden gehad met een medegevangene. Swinnen (1981) is er echter van overtuigd dat de frequentie van homoseksueel gedrag in de gevangenis lager ligt dan in de vrije wereld. De zin in homoseksueel gedrag zou wel toenemen in gevangenisituaties, doch deze impuls zou getemperd worden door het feit dat de gedetineerde door zijn medegevangenen niet wil bestempeld worden als 'homoseksueel'.

Wat het onderwerp van masturbatie betreft houden vele auteurs er dezelfde mening op na: het overgrote deel van het seksuele leven van de gedetineerde bestaat erin te masturberen. Vóór de implementatie van het ongestoord bezoek kreeg masturbatie zelfs de naam van 'enige legale seksuele activiteit die de gevangenen rest' (Roman, 1972).

Roman (1972) ontdekte dat gevangenen zelden over hun gevoelens spreken. Over erotische fantasieën bewaren zij zeker het stilzwijgen volgens de auteur.

Het is verder ook belangrijk de vraag te stellen naar de invloed van het ongestoord bezoek op het emotionele en fysieke leven van de gedetineerden. Het feit dat men af en toe alleen én intiem kan zijn met de partner, zal zeker zijn repercussies hebben. Hierover zijn de meningen nogal verschillend. Volgens Goris (1998) denkt ongeveer 50% van de gedetineerden en hun bezoekers dat ongestoord bezoek de seksuele nood vermindert. De anderen gaan ervan uit dat het verlangen door de intieme bezoeken aangewakkerd wordt.

Vennix (1989) besluit uit zijn onderzoek dat er situaties zijn die de normale seksuele motivatie onderdrukken. Een negatief beeld over de plaats waar men intiem kan zijn is daar één van. In dit opzicht is het zeker van belang te peilen naar accommodatie waar het intieme bezoek doorgaat (inrichting, sfeer,...). In de vakliteratuur stuit men hier op een lacune: weinig aandacht wordt blijkbaar geschonken aan de evaluatie van de 'intieme kamer' zelf.

Goris (1989) stelt: 'Het gemis aan affectie, dat is het lastigste aan gevangen zitten. Het is erger dan het gemis aan seks.' (p76).

Vraagstelling

Wat denken de gedetineerden zelf over de nieuwe mogelijkheid tot ongestoord samenzijn met de partner? Hoe beleven zij seksualiteit (in de meest brede zin van het woord) en op welke manier gaan zij om met hun veranderde seksuele situatie?

Methode

Dit onderzoek te Leuven-Centraal werd opgevat als een verkennend onderzoek. Onderzocht werd wat 'seksualiteit' voor de gedetineerden juist inhoudt: 'Hoe gaan mensen in gevangensituaties om met seksualiteit? Heeft de mogelijkheid tot ongestoord bezoek een positieve invloed op de relatievaardigheid en relatiekwaliteit van de gedetineerden? Is er voldoende aandacht voor het seksuele aspect binnen de hulpverlening?,...'

Deelnemers

Als plaats van onderzoek werd gekozen voor de Cen-

trale gevangenis te Leuven, waar vooral langgestrafte veroordeelden terechtkomen. In december 2002 –op het moment van het onderzoek– waren er gemiddeld 250 veroordeelde gedetineerden aanwezig.

Er werd gekozen om enkel die gedetineerden aan te spreken die reeds hadden genoten van het ongestoord bezoek. Zij kunnen de vergelijking maken met de situatie vóór de invoering van het ongestoord bezoek. Van de totale populatie in de Centrale gevangenis te Leuven maakt slechts 17% gebruik van het ongestoord bezoek. De redenen voor dit kleine percentage zijn nogal divers. Het ongestoord bezoek kan geweigerd worden door de directie. Het kan ook zijn dat een gedetineerde niet wenst deel te nemen aan deze bezoeksform. Tenslotte ligt er een mogelijke verklaring bij het feit dat de Centrale gevangenis van Leuven langgestraften herbergt. Een aantal relaties overleven de feitelijke (en vaak lange) scheiding door de detentie van één van de partners niet. Toen het onderzoek in Leuven-Centraal van start ging (december 2002), kwamen 42 gedetineerden in aanmerking voor het ongestoord bezoek. Van deze gevangenen werden er 6 uit de onderzoeksgroep verwijderd omwille van taalproblemen. Zo bleven er dus 36 mogelijke respondenten over.

Van de 36 personen die in aanmerking kwamen waren er 9 die hun medewerking weigerden nadat de enquête was toegelicht. Van deze 9 gedetineerden gaven er 4 als reden het té persoonlijk karakter van het onderzoeksonderwerp. De overigen (N=5) zeiden nooit mee te werken aan onderzoeken 'die niet verplicht waren'. 27 gedetineerden luisterden naar de introductie van het onderzoek, toonden zich bereid de enquête in te vullen en namen deze mee naar hun cel. 15 enquêtes werden uiteindelijk na één week volledig ingevuld terugbezorgd. Zowel jongere als oudere gedetineerden en zij die sinds kort (minder dan 6 maanden) of reeds langer (meer dan 10 jaar) in de gevangenis verblijven, zijn vertegenwoordigd in de steekproef.

Vragenlijst

De vragenlijst die gebruikt werd bij dit onderzoek is deels gebaseerd op bestaande literatuur, deels tot stand gekomen door zelf rond een aantal items uit de literatuur vragen te formuleren. De enquête bestaat uit drie delen: in een eerste deel worden een aantal algemene gegevens bevraagd, zoals de leeftijd, de nationaliteit en de hechtenistitel. Tevens wordt bevraagd of men momenteel bezoek ontvangt. Een tweede deel bevat meer specifieke gegevens rond de relatie van de gedetineerde, vragen rond jaloezie, impact van het ongestoord bezoek,... Een derde deel tenslotte bevraagd zeer gericht gegevens betreffende seksualiteitsbele-

ving. Onder meer wordt nagegaan of seksualiteit binnen de gevangenis nog steeds in de taboesfeer ligt, of men de eigen visie op seksualiteit heeft veranderd, wat de masturbatiefrequentie is, wat men vindt van de 'intieme kamer', ... De vragenlijst bestaat voor het overgrote deel uit open vragen. Dit is een bewuste keuze geweest. Op deze manier werd verwacht minder sociaal wenselijke antwoorden te krijgen. Het nadeel aan de methode van de open vraag is dat het meer tijd in beslag neemt om de enquête in te vullen, het grote voordeel echter is dat er zeer veel kwalitatieve informatie kan verzameld worden en tevens dat vermeden wordt suggestibiliteit in het onderzoek binnen te laten.

Afname

De afname van de enquête gebeurde op donderdag 12 december 2002 in een bureau op de gang van de Psychosociale Dienst. Er werd beslist om elke gedetineerde apart te ontvangen, de enquête voor te leggen en deze kort door te nemen (zodat eventuele vragen of onduidelijkheden onmiddellijk konden opgelost worden). Daarna werden de enquêtes meegegeven aan de gedetineerden zodat deze de tijd kregen om de vragen te beantwoorden. Een week later zouden de enveloppen opgehaald worden. Aan elke gedetineerde werd duidelijk gezegd dat de anonimiteit absoluut verzekerd was (naam of celnummer dienden nergens ingevuld te worden en de persoonlijke gegevens konden mijns inziens niet leiden tot identificatie van een specifieke persoon. Bovendien kon de enquête in een gesloten enveloppe afgegeven worden). Niettegenstaande deze 'voorzorgen' vroegen een aantal gedetineerden of er enig bezwaar was tegen het niet invullen van leeftijd en/of nationaliteit aangezien ze dit té persoonlijk vonden.

Resultaten

De gedetineerden (N=15) in de onderzoeksgroep zijn tussen 25 en 71 jaar oud met een gemiddelde leeftijd van 41 jaar. Veertien gedetineerden in het onderzoek hebben de Belgische nationaliteit. Van 1 gevangene werden geen gegevens bekomen betreffende de nationaliteit. De detentieduur schommelde tussen 2 maanden en 9,5 jaar met een gemiddelde duur van drie jaar. Alle gedetineerden in het onderzoek verblijven voor andere dan seksuele feiten in de gevangenis en allen zijn zij definitief veroordeeld. Op het moment van het onderzoek ontving elke gedetineerde bezoek aan tafel. 14 gedetineerden kregen bezoek van de partner, acht daarvan ook van hun kinderen. De anderen ontvingen vooral bezoek van familie (ouders, broers, zussen, ...) en vrienden. Eén gedetineerde verklaarde ook het bezoek te ontvangen van een geestelijke. Vijf ge-

detineerden beleven het ongestoord bezoek met hun echtgenote. De anderen (N=10) verklaarden hun 'partner' (niet verder gespecificeerd) te zien tijdens het intiem bezoek. Wat de frequentie (aantal keren dat men reeds de kans heeft gekregen tot ongestoord bezoek) betreft, lopen de cijfers sterk uiteen, hetgeen te maken heeft met de duur die men reeds in de gevangenis verblijft alsmede met de duur van de relatie (aangezien men een duurzame affectieve relatie van minstens 6 maanden moet kunnen bewijzen om in aanmerking te komen voor het ongestoord bezoek).

In de enquête werd de relatievorm specifiek bevraagd (zowel de huidige relatievorm als deze die men had voor de detentie). Impliciet werd hier dus een eventuele beëindiging van de relatie bevraagd. Samengevat kan gesteld worden dat 46% van de onderzoekspopulatie (N=7) de relatie behield die hij voor de detentie had (getrouwd of vaste relatie). De steekproef doet het dus beter dan wat de literatuur ons doet vermoeden. Aan de gedetineerden werd gevraagd of hun relatie veranderd was (in welk opzicht dan ook) sinds de detentie en waaraan dat volgens hen te wijten was. Vier gedetineerden gaven aan geen verandering te merken in hun relatie (zij behoren allen tot de groep die dezelfde relatievorm heeft behouden doorheen de detentie). De overigen zijn ervan overtuigd dat de detentie wel degelijk een negatieve invloed heeft gehad op hun relatie. Zo komt meermaals terug dat de onmogelijkheid tot écht contact en de afstotende omgeving van het (gewone) bezoek de relatie geen goed doen. De gevangeniscontext op zich werkt voor vele partners afschrikwekkend, waardoor sommige partners uiteindelijk opgeven om nog te komen. Eén gedetineerde geeft aan dat de relatie veranderd is door financiële problemen. De kosten voor sommige partners om tot in de gevangenis van Leuven te komen lopen soms hoog op. Opmerkelijk is dat slechts één gedetineerde bij deze vraag een positieve verandering in de relatie weergeeft. Hij geeft aan dat zijn relatie meer volledig is geworden sinds de mogelijkheid tot ongestoord bezoek.

Er werd in de enquête tevens gepeild naar jaloersheid in verband met de relatie of de partner. Negen gedetineerden gaven aan totaal geen last te hebben van jaloerse gevoelens. Sommigen gaven er verklaringen voor: het respect voor de blijvende steun van de partner, het vertrouwen in de partner, de totale eerlijkheid van de partner, de lange duur van de relatie, ... Twee gedetineerden gaven toe soms jaloers te zijn: men gaf aan dat jaloersheid altijd wel voorkomt in een relatie. Eén gedetineerde haalde expliciet de affectieve en seksuele component aan: aangezien men er niet steeds is om aan de noden van de partner te vol-

doen, vroeg deze man zich af of de partners die affectie soms niet elders zoeken.

Wat de invloed van het ongestoord bezoek op de relatiekwaliteit betreft, geven de respondenten uiteenlopende antwoorden. 11 gedetineerden merken een zeer positieve invloed op de kwaliteit van een relatie door het ongestoord bezoek. Men geeft aan dat de relatie erdoor evenwichtiger wordt, dat er meer ruimte is voor intieme genegenheid en dat het bijdraagt tot het niet stuk gaan van de hechte relatie tussen twee partners. Meermaals kwam terug dat het ongestoord bezoek de enige mogelijkheid is om samen te zijn zonder 'pottenkijkers' en dat men op deze manier gesprekken kan voeren in totale privé-sfeer. Anderen zijn genuanceerder in hun opvattingen: zij (h)erkennen wel de mogelijke positieve invloed van het ongestoord bezoek, doch voegen eraan toe dat er ook wel negatieve aspecten te vinden zijn. Het feit dat men te weinig tijd krijgt, steeds weer afscheid moet nemen en niet de mogelijkheid krijgt om lang van elkaar te kunnen genieten worden als negatieve effecten weerhouden. Eén gedetineerde zegt zijn emoties bewust te bevriezen tijdens het ongestoord bezoek om daarna het alleen zijn beter te kunnen verdragen.

De vraag naar homoseksuele verhoudingen wordt door twee gedetineerden positief beantwoord.

Gevraagd naar de masturbatiefrequentie, antwoordt de meerderheid van de respondenten (N=10) meer dan driemaal per week aan zelfbevrediging te doen.

In de enquête werd verder gepeild of er voldoende aandacht wordt gegeven aan seksualiteit binnen de gevangenis door de hulpverlening, in casu de Psychosociale Dienst (PSD). 14 gedetineerden vindt dat er absoluut onvoldoende aandacht door de PSD wordt geschonken aan de seksualiteitsbeleving. Maar velen onder hen vinden het ook niet opportuun om met de gevangenispsychologen over dit onderwerp te praten! De discrete, rustige sfeer die nodig is om over intieme zaken te praten, is hun inziens niet te vinden binnen de PSD. Wanneer gevraagd wordt naar de mogelijkheid om in groep (onder gedetineerden dus) te spreken over seksualiteit, zijn de meningen eerder verdeeld. Twee gedetineerden hebben nooit stilgestaan bij het onderwerp. De meerderheid (N=10) vindt dat ook binnen de groep geen plaats is om te praten over een gevoelig onderwerp als de eigen seksualiteitsbeleving. Er rust volgens hen nog steeds een taboe op. Sommigen zeggen dat het onderwerp wordt weggelachen, anderen zeggen dat de gevangenis nog steeds een plaats is waar de 'machocultuur' heerst en waar men dus niet laat zien dat men problemen heeft. 'Mopjes zijn er genoeg, maar ernstige gesprekken worden vermeden'. Drie gedetineerden zijn iets genuanceerder. Zij vinden dat

er met een aantal mensen kan gepraat worden over onderwerpen als seksualiteit, namelijk met die mensen die men doorheen de tijd is gaan vertrouwen.

In de enquête werd tevens gevraagd of de gedetineerden zouden deelnemen aan groeps- of individuele gesprekken in verband met seksualiteit. 10 respondenten geven te kennen dat er nood is aan deze gesprekken. Acht gedetineerden zouden deelnemen aan zowel groeps- als individuele gesprekken. Twee personen zouden enkel individuele gesprekken wensen. De vijf gedetineerden die vinden dat er geen nood is aan deze gesprekken, zijn ook consequent in het antwoord op de vraag of zijzelf zouden deelnemen aan zulke gesprekken en beantwoorden deze negatief.

Aan de gedetineerden werd gevraagd of het ongestoord bezoek bijdraagt tot het verminderen van de seksuele nood óf het tegendeel: dat het seksueel probleem niet wordt opgelost, maar net versterkt. Drie respondenten verklaren beide delen van de redenering te begrijpen en verklaren dat als volgt: volgens hen zal de seksuele nood van de gedetineerden met een partner dalen. Gedetineerden zonder partner echter zouden wel eens meer problemen kunnen krijgen doordat ze nu van de anderen te horen krijgen wat ze missen. Vier respondenten zijn ervan overtuigd dat de seksuele nood wel degelijk vermindert: 'Het vermindert zeker de seksuele nood en het seksuele probleem wordt er voor een deel door opgelost.' De overigen (N=8) zijn genuanceerder in hun antwoord: 'Zuiver seksueel zal het misschien wel even de honger stillen, maar het feit dat er geen tijd is voor een rustige babbel en aanloop naar een innig intiem gebeuren lost zeker het probleem niet op.'

De plaats van het ongestoord bezoek ('de intieme kamer') was ook onderwerp van beoordeling. Zeer uiteenlopende reacties zijn het resultaat. 7 gedetineerden vinden de kamer van het ongestoord bezoek in orde en ondervinden dan ook geen hinder op welke manier ook. 'De kamers zijn heel fatsoenlijk ingericht en gezien de mogelijkheden hebben ze hiervoor hun best gedaan.' Deze uitspraak staat in schril contrast met de mening van een aantal anderen (N=3), die geen goed woord over hebben voor de plaats van het ongestoord bezoek. 'De kamer is kil, koud en grijs. Enige decoratie zou al heel wat veranderen.' (...) 'Ik voel mij in die kamer nooit op mijn gemak en voor mij persoonlijk werkt dat zeker remmend voor de seksuele motivatie. Ik vind mij volledig terug in de stelling van het onderzoek.' Opvallend is dat een aantal van de respondenten (N=4) geen problemen voor zichzelf ziet, maar wel voor de partner. Zij beschrijven hoe het voor de partner vaak moeilijk is naar deze kamer te gaan, aangezien dit nooit volledig 'ongezien' kan gebeuren.

Ook het feit dat de deur verplicht wordt gesloten, werkt voor sommige partners remmend of benauwend.

Is het gemis van affectie tijdens de detentie erger dan het gemis van seks? Eén gedetineerde vulde deze vraag niet in. Twee gedetineerden waren het oneens met de stelling. Eén persoon beweerde dat 'de seksdrift blijft, doch de affectie vergaat en wordt apathie'. De andere vond het gemis van affectie en het gemis van seks beide even erg. De overige respondenten (N=12) gingen allen akkoord met het grote belang dat aan affectie wordt gegeven. Een man vertelt: 'De emotionele impact van de gevangenschap en het proces wordt vaak onderschat. (...) Enkel affectie kan de pijn iets verzachten; de gedachte van begrepen, geliefd of gesteund te worden.' Anderen benadrukken de nood aan eenvoudige, dagdagelijkse activiteiten: 'Het is niet zozeer de seks die belangrijk is, het gebrek aan affectie, aan samen eten, samen wandelen, samen leven valt veel zwaarder.'

Bespreking

Wat de relatiebestendigheid betreft, komt uit het onderzoek naar voren dat 46% van de onderzoekspopulatie de relatie behield die men vóór de detentie had. Dit is meer dan de 10% die in de literatuur wordt meegegeven. Maar hier moeten we wel nuanceren: doordat dit onderzoek werd uitgevoerd bij gedetineerden met ongestoord bezoek is er een sterke selectie geweest! In de vakliteratuur wordt héél weinig aandacht geschonken aan de gedetineerde wiens relatie afspringt of diegene die geen relatie heeft. In het eigen onderzoek vermelden 7 gedetineerden de moeilijkheid van een nieuwe relatie te beginnen terwijl men gevangen zit. Dit kwam vooral tot uiting bij de vragen rond het ongestoord bezoek en de voorwaarde van een redelijke relatieduur (zes maanden) die eraan gekoppeld wordt. Enkele gedetineerden benadrukken dat het bijna onmogelijk is om nieuwe relaties aan te knopen vanuit de gevangenis, waardoor men dan ook niet kan voldoen aan de voorwaarde van relatieduur en bijgevolg niet het recht krijgt op ongestoord bezoek. Men komt als het ware in een vicieuze cirkel terecht en dit wordt ervaren als een zeer frustrerende situatie.

De meerderheid van de gedetineerden in het onderzoek (N=9) gaf aan geen last van gevoelens van jaloezies te hebben. Alle mannen die een relatie hadden op het moment van de ondervraging, bleken niet of weinig jaloezies in hun relatie te staan. Enkel die mannen wier relatie beëindigd was, gaven positief antwoord op de vraag naar jaloezie. Dit beeld is tegengesteld aan dat wat in de literatuur werd teruggevonden. Roman (1972) ging er namelijk van uit dat het net de

mensen zijn die een vaste relatie hebben tijdens hun detentie die het meest last hebben van jaloezies gevoelens. In onze steekproef was dit niet zo en werd vooral benadrukt dat het vertrouwen in de partner en de duur van de relatie gevoelens van jaloezie overbodig maken. Diegenen die in een relatie staan, zijn diegenen die genieten van het ongestoord bezoek en geen last hebben van jaloezies. Is ook hier een oorzakelijk verband aan te duiden? Kan de mogelijkheid tot intimiteit en openheid met de partner door het ongestoord bezoek zodanig wordt verruimd dat jaloezies gevoelens overbodig zijn? Ook dit topic is dus voor nader onderzoek vatbaar.

Wat de homoseksuele verhoudingen betreft verschillen de resultaten van het eigen onderzoek met de bevindingen uit de literatuur. In het eigen onderzoek gaven slechts twee personen aan een homoseksuele verhouding (of contact) te hebben gehad tijdens de detentie. Deze resultaten sluiten eerder aan bij de visie van Swinnen (1981) die ervan uitgaat dat het homoseksueel gedrag in de gevangenis helemaal niet hoger ligt dan in de vrije wereld en dat de impuls tot homoseksueel gedrag vaak getemperd wordt in de gevangenis. In het eigen onderzoek verbeterde één gedetineerde de vraag betreffende homoseksuele verhoudingen zelfs en maakte er 'homoseksuele belevenissen' van. Dit is zeker totaal tegengesteld aan de visie van een aantal auteurs (Hopper, 1977) die menen dat men in de gevangenis homoseksueel 'wordt'.

Wat masturbatiegedrag betreft en de manier waarop de gedetineerden dit gedrag plaatsen, vinden we in het onderzoek dan weer wel aansluiting bij de literatuur. Het blijft een feit dat het overgrote deel van het seksueel leven nog steeds bestaat uit de zelfbevrediging. Dit wordt door vele gedetineerden gezien als een waardig alternatief om de seksuele druk te verminderen.

In het onderzoek te Leuven-Centraal komt duidelijk naar voren dat er binnen de gevangenis wel degelijk een taboe ligt op seksualiteit. Met de mensen die men vertrouwt, zal men misschien wel eens over dit onderwerp spreken, doch bij de professionele instanties wordt het seksuele doodgezwegen.

Wat verder opviel, was de grote verdeeldheid over de accommodatie waar het ongestoord bezoek door gaat. Zowat de helft van de respondenten heeft niks aan te merken op de kamer en vindt dat er zelfs moeite is gedaan om de ruimte zo aantrekkelijk mogelijk te maken. De anderen spreken over een koude en kille kamer waar men zich niet kan ontspannen. Het lijkt bijna of men het over verschillende locaties heeft. De manier waarop men de kamer ziet heeft dus wellicht meer te maken met de eigen beleving dan wel met het objectief uitzicht.

Het belang van affectie en/of seksualiteit werd onder meer besproken door Goris (1998). De auteur liet gedetineerden aan het woord die beweerden dat het gemis aan affectie het lastigste is aan gevangenschap. Ook in ons onderzoek was de grote meerderheid (80%) dezelfde mening toegedaan. 'Er is nooit iemand die iets liefs in je oor fluistert, je gezicht streelt of je een warme knuffel geeft. Deze gebaren moet je missen: niet een week lang, of een maand, maar jaren lang. Dat mis ik veel erger dan het vrijen, het gewoon graag gezien worden'.

Besluiten en kritiek

In het onderzoek vinden we terug dat het ongestoord bezoek door bijna alle gedetineerden wordt gezien als het beste alternatief voor de 'normale' seksuele beleving. Het onderzoek leert ons echter ook dat de bezoeken langer zouden moeten zijn en hoger in frequentie, meteen het enige punt waarover totale unanimiteit bestond bij de respondenten.

Voor veel gevangenen voelt het ongestoord bezoek vaak 'geforceerd' aan. Dit gevoel wordt vaak gekoppeld aan de korte duur (2 uren) van het ongestoord bezoek.

Een ander punt, is de mogelijkheid van groeps- of individuele gesprekken. De vraag die in de enquête peilde naar de bereidheid om aan deze gesprekken deel te nemen, werd door 66% van de gedetineerden positief beantwoord. Swinnen schreef in 1981 dat 'geen enkele therapeutische dienst daarenboven in de gevangenis is voorzien voor voorlichting of begeleiding ter zake. Het seksuele blijft geconsigneerd in de zone van "black-out". De gedetineerde wordt ermede alleen gelaten, soms jaren lang, in de eenzaamheid van zijn cel.' (Swinen, 1981). In latere vakliteratuur wordt door andere auteurs op dit thema nauwelijks teruggekomen, zodat meer dan 20 jaar na het verschijnen van het artikel van Swinnen gevangenen nog steeds te kennen geven nood te hebben aan dit soort begeleiding of therapie. Wanneer er problemen zijn in de relatie zou men de mogelijkheid kunnen bieden om samen met de partner deze problemen door te spreken in een situatie gelijkend op die in de buitenwereld. We zouden het een soort relatietherapie kunnen noemen. De aanstelling van een onafhankelijke psycholoog of seksuoloog die deze taak op zich neemt, zou een stap in de goede richting zijn. Gezien de grote impact van het relationele dient de overheid ervoor te zorgen dat er binnen de gevangeniscontext meer aandacht komt voor dit aspect van het menselijk leven.

Het seksuele in de gevangenis binnenbrengen is niet zo voor de hand liggend. Als gevangenis heeft men nu eenmaal niet de ruimte (zowel letterlijk als figuurlijk)

om het leven in de buitenwereld na te bootsen. Ook voor de veiligheid van personeel, gedetineerden en bezoekers zijn er een aantal reglementen te volgen waaraan men niet voorbij kan gaan. Toch zou men moeten blijven openstaan voor mogelijke aanpassingen of verbeteringen.

Literatuur

- Carlson, B.E., & Cervera, N. (1991). Inmates and their families. Conjugal visits, family contact and family functioning. *Criminal Justice and Behavior*, 3, 318-331.
- Goris, R. (1998). Verlangen naar affectie: Relaties van gedetineerden naar aanleiding van de studiedag van 17 februari 1998. *Metanoia*, 1, 76-80.
- Hopper, C.B. (1969). *Sex in prison: The Mississippi experiment with conjugal visiting*. Baton Rouge: Louisiana University Press.
- Roman, T. (1972). Seksuele problemen in de gevangenis. *Delikt en delinkwent*, 7, 356-363.
- Swinen, E. (1981). Sexualiteit in de gevangenis (I)- Het celbaatsregime in de gevangenis. *Bulletin Bestuur Strafinrichtingen*, 4, 253-271.
- Swinen, E. (1982). Sexualiteit in de gevangenis (IV)- Beleidsvisie nopens gemengde gevangenis en conjugaal bezoek. *Bulletin Bestuur Strafinrichtingen*, 3, 187-200.
- Tewksbury, R., & West, A. (2000). Research on sex in prison during the late 1980s and early 1990s. *The Prison Journal*, 4, 368-378.
- Vennix, P. (1989). *Seks en sekse*. Delft: Eburon.
- Wooden, W.S., & Parker, J. (1982). *Men behind bars*. New York: Plenum.

Abstract

Sexuality amongst (long-term) prisoners

During this investigation 15 inmates having experience with conjugal/intimate visits were questioned with respect to their sexuality. The results showed that ambivalence still surrounds the subject of sexuality in this particular prison in Leuven, Belgium. Although the conjugal/intimate visits have been implemented, its frequency and concrete form remain a matter of debate.